

ВОЛИНЕЦЬ Г.М.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри журналістики*

*Національний університет «Запорізька політехніка»
м. Запоріжжя, Україна*

ІНСТРУМЕНТИ ШІ В РОБОТІ ВИКЛАДАЧА ЖУРНАЛІСТИКИ: ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД

Цифровізація стала невід'ємним атрибутом сучасних людей; без доступу до мережі Інтернет, без гаджетів фахівці з будь-якої сфери діяльності втрачають доступ до підвищення кваліфікації, до взаємодії з іншими спеціалістами своєї галузі, до навчання й саморозвитку тощо. Натомість новітні технології, зокрема штучний інтелект (або LLM – великі мовні моделі), мають кардинальний вплив на усі професії сьогодення: трансформації відчутні й у журналістиці; але особливо швидко треба реагувати на зміни викладацькій спільноті, адже застарілі програми не дозволять сформувати конкурентоспроможного сучасного спеціаліста.

Стрімкий розвиток технологій зумовлює швидку реакцію спільноти науковців: проблематика використання ШІ в освіті викликає зацікавлення як зарубіжних, так і українських вчених. Так, у 2024-2025 рр. з'явилися публікації про особливості використання ШІ у викладанні мовознавства, літературознавства, іноземних мов, фізики, математики, біології, у педагогіці та ін. Серед інших вирізняються такі вітчизняні публікації: «Використання штучного інтелекту у вищій освіті» (автори – І.Драч, О.Петроє, О.Бородієнко, І.Регейло, О.Базелюк, Н.Базелюк, О.Слободянюк), «Використання штучного інтелекту у вищій освіті: стан і тенденції» (А.Андрощук, О.Малюга), «Методика проведення тренінгу з медіаграмотності та критичного мислення на прикладах штучного інтелекту» (Т.Іванова), «Технологія штучного інтелекту для навчання суспільствознавчих дисциплін: методичні підходи» (О.Олійник, О.Солошенко, М.Васильєва), «ChatGPT в освітньому процесі вищої школи: заборонити не можна використовувати» (І.Леонтьєва), «EDU-AI: методика використання ШІ для викладачів комунікативного циклу» (Т.Іванова, Л. Цукор) та ін.

Як зазначають науковці, основними напрямками використання ШІ в освіті є такі: оцінювання, прогнозування статусу навчання («передбачення відсіву студентів, груп ризику, інноваційних здібностей, кар'єрних рішень»), асистування (наприклад, підтримка студентів у здобутті освіти, «антропоморфна присутність, до якої відносно віртуальні агенти та

переконливе втручання через цифрові програми»), тьюторинг (індивідуальні підходи до потреб студентів), управління навчанням (зокрема, аналітика, розподіл студентів і под.) [3]. Дослідники наголошують на перевагах і недоліках використання ШІ в навчальному процесі, а також акцентують увагу на загрозах [див. 3, с.73-74].

Викладачі журналістики повинні опанувати нові знання й навички та продемонструвати студентам новітні можливості ШІ в їх майбутній професії. Так, програми ШІ допоможуть опрацювати великі обсяги даних, створити на основі наданої інтерпретації інфографіку; допоможуть зібрати інформацію за заданими параметрами й систематизувати її; розшифровка аудіо – в текст і навпаки (текст озвучується в аудіо та відео форматах); створення субтитрів і автоматична вставка їх у відео; допомога в пошуковій оптимізації – SEO; редагування та переклад текстів тощо. За даними опитування Інституту масової інформації, проведеному у 2024 році, «22 % українських редакцій використовують штучний інтелект на постійній основі» для створення контенту; ще 30 % залучають ШІ, але рідко [5]. Проведений моніторинг засвідчив, що найчастіше журналісти використовують ШІ для розшифровки інтерв'ю (62% опитаних медійників, які користуються інструментами штучного інтелекту). На другому місці – створення індивідуального візуального контенту (31 % опитаних); на третьому – виправлення мовних помилок (21 % опитаних медійників) та ШІ для створення контенту («написання статей, репортажів, пресрелізів та інших текстових матеріалів») – теж 21 % опитаних; наступний функціонал такий: «19% генерують заголовки та ліди до текстів за допомогою інструментів штучного інтелекту»; «17% використовують інструменти ШІ для оптимізації журналістських текстів для різних аудиторій та платформ»; «14% медійників також використовують інструменти ШІ для обробки та аналізу великих масивів даних, які використовують у своїй роботі»; «12% зазначили, що використовують штучний інтелект для підготовки питань до інтерв'ю»; «7% респондентів залучають роботизовані інструменти для збирання згадок в медіа та моніторингу репутації» [5].

За спостереженнями дослідників, ШІ вже став частиною повсякдення журналістів; наприклад, «британський мовник BBC і німецька громадська телерадіокомпанія Rundfunk Berlin-Brandenburg (RBB) запровадили автоматичні метеорологічні служби із синтетичними голосами до прогнозів, які надають люди» [6]. Активно використовують ШІ і в розслідувальній журналістиці, і в дата-журналістиці; як приклад – матеріали українського онлайн-медіа – Texty.org [7]. В тоталітарних країнах з'являються віртуальні «журналісти»: частина з них створена

владою – для пропагування провладної політики (як-от, китайська Синь Сяомен), частина – від опозиції, тобто віртуальні ведучі, які поширюють не цензуровані владою новини. Втім, згенеровані ШІ ведучі з'являються і в якості експериментів (українська віртуальна ведуча – Наталія Полтавка). Про тенденції розвитку взаємозв'язку ШІ та журналістики говорять головні редактори провідних світових видань (див. Д.Горон [2]), наголошуючи, що ця взаємодія стає нормою.

Отже, штучний інтелект є частиною життя сучасної людини; ця технологія буде лише вдосконалюватися. Для журналіста ШІ відкриває можливість автоматизації рутинних і трудомістких процесів, натомість це все одно має відбуватися під людським наглядом (адже ШІ припускається помилок, галюцінує, використовує недостовірні джерела і, як наслідок, продукує фейки та дезінформацію). На сьогодні найбільш важливий функціонал ШІ для журналіста – це допомога в моніторингу, зборі й обробці інформації; сервіси для обробки великих масивів даних; перевірка тексту на логічність викладу матеріалу, на дотримання структури тексту, на доречність аргументації або ілюстрації, загалом редагування тексту; адаптація складних текстів «простою» мовою, скорочений переказ відео, аудіо або текстів; транскрибування аудіозаписів (напр., Transkriptor), автоматичне відображення субтитрів на відео, машинний переклад (напр., DeepL); створення віртуальних ведучих (напр., для повідомлень про погоду, про результати матчів тощо); SEO-інструменти (просування контенту, аналіз реакції читачів і под.); ШІ-модель для фактчекінгу (перевірка фактів, фото й відео); генерування ідей, лідів, заголовків; генерування локальних новин (та персоналізація) тощо. Разом із тим важливим є поєднання трьох складників: автоматизація рутинних завдань із пильним контролем якості журналістом, а також чітке дотримання етичних норм і правил використання ШІ. Питання складності цієї взаємодії на сучасному етапі зародження й становлення – потребує додаткових досліджень.

Таким чином, викладачам журналістики треба опанувати інструменти, які використовують сучасні медійники: ці знання й навички передати студентам. Крім того, у викладацькій роботі стануть у пригоді такі ШІ, як: ChatGPT, Claude, Gemini (для структурування навчальних планів, створення презентації, тестових завдань); Canva (створення презентацій та візуалізованих навчальних матеріалів); Grammarly

(перевірка текстів щодо відповідності стилістиці, щодо мовних помилок); NewsGuard (аналіз достовірності джерел; тренування критичного мислення; робота з кейсами фейків та дезінформації); Descript, Adobe Podcast AI, Transkriptor (редагування аудіо/відео для подкастів, автоматичне транскрибування); Google Fact Check Tools (тренування на реальних прикладах дезінформації); Reality Defender (розпізнає фейкові фото та відео); Perplexity (пошук наукових джерел та перевірених даних) та інші. Втім, під час навчання III-інструментам особливу увагу треба акцентувати на етиці використання згенерованих продуктів (зокрема, III – як помічник, а не автор).

Список використаних джерел

1. Андрощук А., Малюга О. Використання штучного інтелекту у вищій освіті: стан і тенденції. *International Science Journal of Education and Linguistics*. Vol. 3. No. 2. 2024. P. 27-35.
2. Горон Д. Епоха штучного інтелекту: як журналістиці пристосуватися до змін. *Detector.Media*. URL: <https://detector.media/infospace/article/237260/2025-01-20-epokha-shtuchnogo-intelektu-yak-zhurnalistytsi-prystosuvatsya-do-zmin/>
3. Драч І., Петрос О., Бородієнко О., Ререїло І., Базелюк О., Базелюк Н., Слободянюк О. Використання штучного інтелекту у вищій освіті. *Університети і лідерство* : міжнародний науковий журнал. № 15. С. 66–82. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/741952/>
4. Іванова Т. Методика проведення тренінгу з медіаграмотності та критичного мислення на прикладах штучного інтелекту. *Медіаграмотність під час війни: теорія, методика, інтерактив* : навчальний посібник / Довженко О., Єгорова А., Іванова Т., Миський В., Потапова В., Юричко А. / за загал. ред. О.Волошенюк, В. Іванова. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2023.
5. Іванова Т., EDU-AI: методика використання III для викладачів комунікативного циклу : практичний посібник / за загал. ред. В. Іванова. К. : Центр вільної преси, 2025. 186 с.
6. Леонтьєва І. ChatGPT в освітньому процесі вищої школи: заборонити не можна використовувати. *Освіта та педагогічна наука*. 2023. №1 (182). С. 13–23.
7. Машкова Я. Українські медіа та штучний інтелект. Як редакції залучають III для створення контенту? *Інститут масової інформації* : сайт. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/ukrayinski-media-ta-shtuchnyj-intelekt-yak-redaktsiyi-zaluchayut-shi-dlya-stvorenniya-kontentu-i62217>
8. Нановська В. Де журналісти можуть залучити штучний інтелект – кейси світових видань. *Медіамейкер*. URL: <https://mediamaker.me/de-zhurnalisty-mozhut-zaluchyty-shtuchnyj-intelekt-kejsy-svitoviyh-vydan-4797/>
9. Олійник О., Солошенко О., Васильєва М. Технологія штучного інтелекту для навчання суспільствознавчих дисциплін: методичні підходи. URL: https://www.researchgate.net/publication/393147072_TEHNOLOGIA_STUCNOGO_INTELEKT_U_DLA_NAVCANNA_SUSPILSTVOZNAVCIH_DISCIPLIN_METODICNI_PIDHODI
10. Як журналісти застосовують штучний інтелект у своїй роботі? Перший глобальний огляд. *Texty*. URL: https://texty.org.ua/fragments/98062/Jak_zhurnalisty_zastosovujut_shtuchnyj_intelekt_u_svojij-98062/